

ПРАВААБАРОНЦЫ ЗА СВАБОДНЫЯ ВЫБАРЫ

Выбары Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь

Аналітычная тыднёвая справаздача па выніках назірання: 25 – 31 траўня 2020 года.

Назіранне за выбарамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ажыццяўляецца РППГА «Беларускі Хельсінкскі камітэт» і ПЦ «Вясна» ў рамках кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары».

Высновы

- У параўнанні з мінулымі прэзідэнцкімі выбарамі, сёлетняя кампанія, нягледзячы на ​​эпідэмію COVID-19, характарызуецца шырокай медыя- і вулічнай актыўнасцю асобных кандыдатаў. Пагаршэнне сацыяльна-эканамічнай абстаноўкі ў краіне, паводзіны беларускіх уладаў падчас пандэміі сталі каталізатарам грамадскага незадавальнення і абумовілі пэўнае ўзмацненне пратэстнай электаральнай актыўнасці;
- у беларускай медыяпрасторы тэма COVID-19 канкурыруе з тэмай прэзідэнцкіх выбараў, а ў шэрагу СМІ – пераважае. Сярод патэнцыйных кандыдатаў і іх ініцыятыўных груп найбольшую ўвагу атрымліваюць актывізм ініцыятыўнай групы Святланы Ціханоўскай, а дакладней, выступы кіраўніка яе ініцыятыўнай групы, блогера Сяргея Ціханоўскага, таксама дзейнасць Віктара Бабарыкі і Валерыя Цапкалы;
- актыўнасць вылучэнцаў і іх прадстаўнікоў выклікала з боку дзеючага кіраўніка краіны негатыўныя выказванні аб сваіх канкурэнтах на прэзідэнцкі мандат;
- 29 траўня ў Гродна падчас пікету па зборы подпісаў за Святлану Ціханоўскую затрыманы кіраўнік яе ініцыятыўнай групы, блогер папулярнага YouTube-канала «Страна для жизни» Сяргей Ціханоўскі. Затрыманне адбылося пасля яўна незаконнага ўмяшальніцтва супрацоўнікаў міліцыі ў камунікацыю грамадзян з кіраўніком ініцыятыўнай групы. Інцыдэнт, які папярэднічаў затрыманню, трансляваўся дзяржаўнымі СМІ. 30 траўня стала вядома аб ўзбуджэнні крымінальнай справы па факце гвалту ў дачыненні да супрацоўнікаў органаў унутраных спраў, удзел у якім нібыта прымаў Сяргей Ціханоўскі і іншыя затрыманыя;

- многія чыноўнікі актыўна каментавалі інцыдэнт ў Гродна, развіваючы выказаныя Прэзідэнтам негатыўныя ацэнкі апанентаў улады;
- пасля гродзенскіх падзей ў розных гарадах краіны адзначаны спробы супрацоўнікаў міліцыі перашкодзіць правядзенню пікетаў па зборы подпісаў. Такія дзеянні супрацоўнікаў міліцыі з'яўляюцца незаконнай перашкодай у рэалізацыі права на збор подпісаў выбаршчыкаў за вылучэнне кандыдатаў у Прэзідэнты шляхам пікетавання.
- 31 траўня па ўсёй краіне адбыліся затрыманні блогераў і актывістаў, частка з якіх – сябры ініцыятыўных груп па вылучэнні асобных кандыдатаў у Прэзідэнты. Гэтыя факты могуць разглядацца як спроба ўладаў спыніць актыўнасць пікетаў па зборы подпісаў, якія набылі масавы характар;
- мясцовымі выканаўчымі і распарадчымі органамі ў адпаведныя тэрміны былі вызначаныя месцы, дзе забаронена правядзенне пікетавання для збору подпісаў выбаршчыкаў за вылучэнне кандыдатаў у Прэзідэнты. Эксперты кампаніі лічаць, што пералік забароненых месцаў не будзе ствараць сур'ёзных перашкодаў для збору подпісаў ініцыятыўнымі групамі. Разам з тым, адзначаецца адсутнасць адзінага падыходу мясцовых органаў улады да забароны збору подпісаў у тых ці іншых месцах гораду. Аднак адсутнасць забароны для збору подпісаў на тэрыторыях прадпрыемстваў і ўстаноў (у прыватнасці, устаноў адукацыі і аховы здароўя) стварае ўмовы для выкарыстання ў іх адміністрацыйнага рэсурсу ў інтарэсах аднаго з кандыдатаў у Прэзідэнты;
- назіральнікі кампаніі паведамляюць пра факты выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу пры зборы подпісаў у падтрымку А. Лукашэнкі на прадпрыемствах і ва ўстановах адукацыі. Паведамленні аб гэтым з'явіліся таксама ў СМІ, сацыяльных сетках і тэлеграм-каналах;
- усе скаргі на рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў і мясцовых выканкамаў аб фарміраванні выбарчых камісій былі пакінутыя без задавальнення. Суды абмежаваліся праверкай выканання фармальных патрабаванняў ВК па працэдуры ўтварэння выбарчых камісій і ухіліліся ад ацэнкі парушэння прынцыпу роўнасці. Як раней адзначалі эксперты кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары», адсутнасць у выбарчым заканадаўстве гарантый уключэння ў склад выбарчых камісій прадстаўнікоў, вылучаных усімі палітычнымі суб'ектамі, якія прымаюць удзел у выбарах, робіць магчымым адвольны і дыскрымінацыйны падыход у дачыненні да апазіцыйных партый і рухаў, а прадугледжаную судовую працэдуру абскарджання неэфектыўнай;
- таксама не была задаволена ніводная скарга на рашэнні ЦВК аб адмове ў рэгістрацыі ініцыятыўных груп па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты. Справы па дадзеных скаргах, як і па скаргах на рашэнні

аб утварэнні ТВК, разглядаліся судамі вельмі фармальна, суды не рабілі захадаў па высвятленню ўсіх акалічнасцяў па справе і ўстанаўленню ісціны.

Агульная сітуацыя

Згодна з Каляндарным планам з 21 траўня па 19 чэрвеня ўключна адбываецца збор подпісаў выбаршчыкаў сябрамі ініцыятыўных груп у падтрымку вылучэння кандыдатаў у Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь.

Складаная сацыяна-эканамічная абстаноўка ў краіне, паводзіны беларускіх уладаў падчас пандэміі сталі каталізатарам грамадскага незадавальнення і абумовілі пэўнае ўзмацненне пратэстнай электаральнай актыўнасці. Частка беларускага грамадства звязвае пазітыўныя змены ў будучым з новымі фігурамі бягучай выбарчай кампаніі.

У сталіцы і некаторых абласных і раённых гарадах назіральнікі адзначаюць актыўнасць грамадзян на пікетах па зборы подпісаў за вылучэнне Святланы Ціханоўскай, якая рэпрэзентуе незарэгістраванага ЦВК аўтара папулярнага YouTube-канала «Краіна для жыцця» Аляксандра Ціханоўскага (пікеты праходзяць у фармаце «свабоднага мікрафона»).

У беларускай медыяпрасторы тэма COVID-19 канкуруе з тэмай прэзідэнцкіх выбараў, а ў шэрагу СМІ – пераважае. Сярод патэнцыйных кандыдатаў і іх ініцыятыўных груп найбольшую ўвагу атрымліваюць актывізм Святланы Ціханоўскай, а дакладней, выступы Сяргея Ціханоўскага, таксама дзейнасць Віктара Бабарыкі і Валерыя Цапкалы. У фокусе дзяржаўніх СМІ – асоба дзеючага Прэзідэнта. Незалежныя медыя пішуць пра ціск падчас збору подпісаў у яго падтрымку.

Некаторыя з вылучэнцаў прызнаюцца, што не маюць шанцаў сабраць патрэбную колькасць подпісаў, але хочуць выкарыстаць законную магчымасць для палітычнай агітацыі падчас збору подпісаў. Асобныя прэтэндэнты на кандыдацкі мандат заяўляюць, што вядуць збор подпісаў анлайн з мэтай даведацца, колькі людзей наогул гатовы падтрымаць іх, калі б умовы былі іншыя.

7 з 14 асоб, чые ініцыятыўныя групы зарэгістраваныя, адкрылі спецыяльныя выбарчыя рахункі для фарміравання ўласнага выбарчага фонду. Гэта Андрэй Дзмітрыеў, Віктар Бабарыка, Аляксандр Таболіч, Ганна Канапацкая, Святлана Ціханоўская, Валерый Цапкала, Сяргей Чэрачэнь. Сярод тых, хто пакуль не адкрыў рахунак, – дзеючы Прэзідэнт краіны.

ЦВК абавязаў сябраў ініцыятыўных груп пры зборы подпісаў выконваць рэкамендацыі па нашэнні масак і пальчатак. Падчас удзелу ў пікетах па зборы подпісаў грамадзяне абавязаны трымаць дыстанцыю 1,5 – 2 метры. Указанае патрабаванне пераважна выконваецца.

Вызначэнне месцаў, забароненых для пікетавання, з мэтай збору подпісаў выбаршчыкаў па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты

У адпаведнасці з Каляндарным планам мясцовыя выканаўчыя і распарадчыя органы ўлады не пазней за 18 траўня вызначылі месцы, забароненыя для правядзення пікетавання з мэтай збору подпісаў выбаршчыкаў па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь. Аналіз рашэнняў паказвае, што ў цэлым яны істотна не адрозніваюцца ад падобных рашэнняў папярэдняй прэзідэнцкай выбарчай кампаніі, а таксама кампаніі па выбарах дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў 2019 года.

Адзінае новаўвядзенне – некаторыя рашэнні ўтрымліваюць напамін пра тое, што ў мэтах мінімізацыі рызыкі ўзнікнення і распаўсюджвання інфекцыі COVID-19 сябры ініцыятыўных груп павінны выконваць супрацьэпідэмічныя мерапрыемствы і рэкамендацыі Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, санітарна-эпідэміялагічных служб.

Некаторыя назіральнікі паведамляюць аб паляпшэнні ўмоў для пікетавання з мэтай збору подпісаў у параўнанні з мінулымі выбарамі Прэзідэнта. Напрыклад, у г. Маладзечна і раёне ў пытанні месцаў збору подпісаў адбылася некаторая лібералізацыя. У прынятым 12 траўня рашэнні сярод месцаў, забароненых для такога збору, значацца толькі аб'екты чыгуначнага транспарту – пасадачныя платформы станцый і прыпыначных пунктаў, а таксама прыпыначныя пункты грамадскага транспарту¹. Назіральнік Алесь Капуцкі адзначае, што на мінулых прэзідэнцкіх выбарах спіс забароненых месцаў быў большы. Гэта нельга было рабіць на меншай за 20 метраў адлегласці ад аб'ектаў чыгуначнага транспарту, будынкаў прадстаўнічых, выканаўчых і распарадчых органаў, суда, пракуратуры, тэрыторый арганізацый, якія забяспечваюць абароназдольнасць, бяспеку дзяржавы і жыццядзейнасць насельніцтва. Падчас мінулых выбараў Прэзідэнта былі забаронены без канкрэтызацыі месцы, якія «ўяўляюць небяспеку для жыцця і здароўя грамадзян, а таксама там, дзе можна перашкодзіць працы арганізацый і руху транспарту». Цяпер гэтага няма². Аб змяншэнні колькасці забароненых месцаў для пікетавання з мэтай збору подпісаў у параўнанні з выбарамі Прэзідэнта 2015 года паведамляюць таксама назіральнікі ў Гродна, Лідзе, Вілейцы, Магілёве, Светлагорску і Бярозе.

¹ Даступна тут: <http://molodechno.minsk-region.by/images/14-05-2020-5.pdf>.

² Даступна тут: <https://elections2020.spring96.org/be/news/96963>.

У шэрагу раёнаў была знятая забарона на збор подпісаў на тэрыторыі ўстаноў адукацыі і аховы здароўя, якая існавала падчас мінулай прэзідэнцкай кампаніі. Па меркаванні аналітыкаў кампаніі, адсутнасць забароны на збор подпісаў выбаршчыкаў на тэрыторыі прадпрыемстваў і ўстаноў (у прыватнасці, устаноў адукацыі і аховы здароўя) стварае ўмовы для супрацьпраўнага выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу – збору подпісаў супрацоўнікамі гэтых устаноў за вылучэнне кандыдатам у Прэзідэнты дзеючага кіраўніка краіны.

Збор подпісаў

Ва ўмовах сёлетняй выбарчай кампаніі збор подпісаў за вылучэнне кандыдатаў у Прэзідэнты, за выключэннем А. Лукашэнкі, адбываецца ў асноўным на пікетах у месцах, не забароненых мясцовымі органамі ўлады. Адною з прычын службыць тое, што пікеты дазваляюць лепш, чым пакватэрны абыход, забяспечыць фізічнае дыстанцыяванне. Магчымасць збіраць подпісы непасрэдна па месцы жыхарства грамадзян выкарыстоўваецца ў меншай ступені. Па месцы працы грамадзян мае магчымасць дзейнічаць практычна толькі ініцыятыўная група кіраўніка дзяржавы.

Эпідэміялагічная сітуацыя ў краіне абумовіла пошукі новых форм праяўлення выбарчай актыўнасці, сярод якіх папярэдні абзвон валанцёрамі выбаршчыкаў з прапановай падтрымаць прэтэндэнта, дамаўленне і сустрэча з канкрэтным грамадзянінам у выпадку ягонага згоды. Вядома таксама, што за некаторых прэтэндэнтаў можна падпісацца, загадзя паслаўшы заяўку праз google-форму, паведамленне ў сацсетках ці смс са сваім адрасам і тэлефонам, пасля чаго сябры яго ініцыятыўнай групы падчас асабістай сустрэчы бяруць подпіс грамадзяніна. Для эфектыўнага кантактавання з выбаршчыкамі выкарыстоўваюцца тэхналогіі геалакацыі.

25 траўня на нарадзе па актуальных сацыяльна-эканамічных і палітычных пытаннях Аляксандр Лукашэнка заявіў: «На сённяшні дзень, мяня інфармуруюць, в прынцыпе мы подпсеей собрали достаточное количество – под 200 тыс. Но останавліваться не надо»³. Ініцыятыўная група дзеючага Прэзідэнта традыцыйна самая вялікая. Яе колькасць, як заўважаюць аналітыкі, расце ад выбараў да выбараў: сёлета – 11480 чалавек, у 2015 годзе – 10 577 чалавек, у 2010 годзе – 8403 і інш. Сябры ініцыятыўнай групы Аляксандра Лукашэнкі працуюць у грамадскіх прыёмных «Белай Русі» ў кожным з раёнаў сталіцы і ва ўсіх абласных гарадах. Пры гэтым назіральнікі кампаніі «Праваабаронцы за свабодныя выбары» паведамляюць, што пікетаў па збору подпісаў за вылучэнне Аляксандра Лукашэнкі па краіне практычна не заўважана.

---

³ Даступна тут: <https://www.belta.by/president/view/my-sdaem-ekzamen-narodu-lukashenko-poruchil-proanalizirovat-voprosy-s-kotorymi-obraschajutsja-ljudi-392182-2020/>.

Назіральнікі кампаніі паведамляюць факты выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу пры зборы подпісаў у падтрымку А. Лукашэнкі на прадпрыемствах і ва ўстановах адукацыі.

У школах беларускай сталіцы прадстаўнікі адміністрацыі масава прымушаюць настаўнікаў ставіць подпісы за вылучэнне дзеючага кіраўніка дзяржавы, ці самім збіраць іх, ці прадастаўляць з гэтай мэтай пашпартныя дадзеныя бацькоў вучняў. У выпадку невыканання пагражаюць непрацягнутым кантрактам, змяншэннем прэміі і інш. У многім падобная сітуацыя ў ВНУ краіны.

Студэнтаў МДУ імя А. Куляшова выклікалі на размову з кіраўніцтвам (прарэктар па вучэбнай рабоце А. Дзьвечэнка, дэкан факультэта матэматыкі і прыродазнаўства Н. Саковіч) з мэтай збору подпісаў у падтрымку дзеючага Прэзідэнта. Са слоў студэнтаў, дэкан факультэта эканомікі і права гэтай навучальнай установы Д. Рагаўцоў перад пачаткам заліку патрабуе паставіць свой подпіс у адпаведным падпісным лісце і толькі потым прымае залік.

У Гродна арганізаваны збор подпісаў за вылучэнне А. Лукашэнкі на буйных прадпрыемствах ААТ «Гродна Азот», Філіял «Завод Хімвалакно» ААТ «Гродна Азот», «Гродзенскі камбінат будаўнічых матэрыялаў». Гэта адбываецца ў працоўны час з выкарыстаннем загадзя падрыхтаваных спісаў. Аналагічная сітуацыя ў РУП «Брэстэнерга», у ААТ «Шклозавод “Нёман”», у падраздзяленнях РУТТ «Беларуснафта» ў г. Рэчыца Гомельскай вобласці і інш.

У Магілёве ў вытворчых памяшканнях ТАА «Ольса» ахоўнікі прадпрыемства ў працоўны час хадзілі з запоўненымі лістамі і збіралі подпісы, якія цэхавае начальства загадала рабочым ставіць у абавязковым парадку. Людзі падпісваліся, баючыся звальненняў.

Супрацоўнікі ВУП «Калінкавіцкі малочны камбінат» паведамлілі, што ў цэхах прадпрыемства старшыня прафкама Л. Мароз у працоўны час вяла работу па збору подпісаў, маючы падрыхтаваныя падпісныя лісты з іх дадзенымі. Ці з'яўляецца гэта асоба сябрам ініцыятыўнай групы па вылучэнні А. Лукашэнкі і ці ёсць у яе пасведчанне, ніхто не цікавіўся.

Назіральнікам паступаюць тэлефонныя званкі ад жыхароў Бабруйскага раёна з інфармацыяй, што ў сельскіх Саветах, на прадпрыемствах раёна кіраўніцтва прымушае падпісвацца за дзеючага Прэзідэнта. Публічна надаваць гэта агалосцы людзі не хочуць, баючыся наступстваў, таму факты паведамляюць на ўмовах ананімнасці.

29 траўня ў Гродна падчас перадвыбарчага пікету па зборы подпісаў за Святлану Ціханоўскую затрыманы кіраўнік яе ініцыятыўнай групы, блогер папулярнага youtube-канала «Страна для жыцця» Сяргей Ціханоўскі і яшчэ, як

мінімум 10 удзельнікаў пікету. 30 траўня з тэлеграм-канала прэс-сакратара МУС стала вядома аб узбуджэнні крымінальнай справы па факце здзяйснення гвалту ў дачыненні да супрацоўнікаў органаў унутраных спраў⁴. Падзеі, якія папярэднічалі затрыманню (заявы дзеючага кіраўніка краіны А. Лукашэнка на сустрэчы с супрацоўнікамі МТЗ на адрас Ціханоўскага, спробы перашкодзіць правядзенню пікета з боку некалькіх жанчын, незаконнае ўмяшальніцтва супрацоўнікаў міліцыі ў іх камунікацыю, дэманстратыўнае падзенне міліянера) дазваляюць зрабіць выснову аб тым, што ў дачыненні да кіраўніка ініцыятыўнай групы па вылучэнні кандыдатам у Прэзідэнты Святланы Ціханоўскай магла быць здейсненая правакацыя з мэтай ізаляцыі актыўнага блогера і змяншэння вулічнай актыўнасці на пікетах.

Пасля інцыдэнта ў Гродна былі адзначаныя спробы супрацоўнікаў міліцыі перашкодзіць правядзенню пікетаў па зборы подпісаў у розных гарадах Беларусі. Гэта адбылося, у прыватнасці, у Мінску, Віцебску і іншых гарадах. Падчас пікетаў з'яўляліся супрацоўнікі міліцыі і праз гукаўзмацняльную апаратуру паведамлялі выбаршчыкам, якія чакалі сваёй чаргі паставіць подпіс у падтрымку кандыдата, што іх знаходжанне ў гэтым месцы з'яўляецца незаконным масавым мерапрыемствам. Выбаршчыкі і сябры ініцыятыўных груп папярэджваліся, што калі яны не разыйдуцца, да іх можа быць ужытая фізічная сіла. У сувязі з гэтым звяртаем увагу, што збор подпісаў у адпаведнасці з ч. 11 арт. 61 ВК можа ажыццяўляцца ў форме пікетавання. Атрыманне дазволу на правядзенне пікетавання для ўказаных мэтай не патрабуецца, калі яно праводзіцца ў месцах, не забароненых мясцовымі выканаўчымі і распарадчымі органамі. Такія дзеянні супрацоўнікаў міліцыі, на наш погляд, з'яўляюцца незаконнай перашкодай рэалізацыі права на збор подпісаў выбаршчыкаў за вылучэнне кандыдатаў у Прэзідэнты шляхам пікетавання.

31 траўня па ўсёй Беларусі адбыліся затрыманні блогераў і актывістаў, некаторыя з якіх з'яўляюцца сябрамі ініцыятыўных груп па вылучэнні кандыдатаў у Прэзідэнты⁵. Такія факты сведчаць аб тым, што ўлады спрабуюць знізіць градус грамадскай актыўнасці, запалохаць выбаршчыкаў ў сувязі з тым, што выбарчая кампанія набірае абарот і ўсё больш прыцягвае ўвагу людзей.

Асвятленне выбарчай кампаніі ў СМІ

Найбольш яркімі падзеямі выбарчай кампаніі паводле беларускіх СМІ сталі актыўнасць грамадзян на пікетах па зборы подпісаў за Святлану Ціханоўскую ў Слуцку, Баранавічах, Магілёве і Гомелі і іншых гарадах, факты парушэння ВК падчас збору подпісаў у падтрымку дзеючага Прэзідэнта, заява Віктара Бабарыкі пра прапанову пасады прэм'ер-міністра і рэакцыя на яе А. Лукашэнка,

⁴ Даступна тут: <https://t.me/pressmvd/1592>

⁵ Больш падрабязна тут: <http://spring96.org/be/news/97256>

зняццё кандыдатуры Алега Гайдукевіча і прамова лідара краіны падчас наведвання МТЗ.

Тэма пандэміі COVID-19 устойліва канкуруе з выбарчай кампаніяй 2020 года як інфармацыйная нагода. У стужцы навін парталаў «Наша Ніва» і «Радзе Свабода» пераважае тэматыка COVID-19. Адносна асвятлення персаналій прэтэндэнтаў заўважана, што партал «Наша Ніва» ў асноўным публікуе матэрыялы пра кампаніі кандыдатаў Ціханоўскай, Бабарыкі і Цапкалы. Узгадваецца спроба кіраўніка выбарчага штабу А. Лукашэнкі Міхаіла Орды аспрэчыць факты парушэнняў падчас збору подпісаў за дзеючага Прэзідэнта. Асвятляецца пазіцыя БНФ па выбарчай кампаніі.

На партале Naviny.by, у адрозненне ад згаданых вышэй СМІ, тэма выбараў займае больш інфармацыйнай прасторы, чым эпідэмія. Публікуюцца аналітычныя матэрыялы пра збор подпісаў, паведамляецца пра навіны кампаніі Святланы Ціханоўскай у сувязі з выступамі Сяргея Ціханоўскага.

Tut.by дае шмат матэрыялаў, прысвечаных выбарчай кампаніі, пры гэтым пераважаюць навіны, інтэрв'ю і каментары прэтэндэнта Валерыя Цапкалы. Надрукаванае інтэрв'ю Алеся Таболіча. Не застаецца без увагі праблема парушэння і адстойвання выбарчых правоў: публікуецца матэрыял пра ціск пры зборы подпісаў за вылучэнне А. Лукашэнкі і матэрыял фармату Q&A «Что нужно знать про сбор подписей».

Партал тэлеканала «Белсат» актыўна асвятляе бягучыя падзеі выбарчай кампаніі і вядзе стрымы з выступаў Сяргея Ціханоўскага на пікетах у падтрымку Святланы Ціханоўскай. «Белсат» дае інфармацыю пра супольную заяву дэпутатаў Еўрапейскага Парламенту з крытыкай затрыманняў прыхільнікаў Сяргея Ціханоўскага.

Партал sb.by не выдзяляе навіны выбарчай кампаніі сярод шэраговых навінаў, на сайце не створана адпаведнага раздзелу. Выбары ўзгадваюцца выключна ў сувязі з каментарамі кіраўніка дзяржавы, дадзенымі ім падчас пасяджэння ў Палацы незалежнасці 25 мая і наведвання МТЗ 29 траўня. Па выніках апошняй sb.by публікуе матэрыял з водгукамі А. Лукашэнкі пра патэнцыйных апанентаў на выбарах, аднак без персанальнага ўказання.

Асобныя прэтэндэнты ўзгадваюцца ў СМІ практычна адзінкава. Гэта кампаніі Алеся Таболіча, Ганны Канапацкай і Андрэя Дзмітрыева, Вольгі Кавальковай, Юрыя Губарэвіча, Юрыя Ганцэвіча і Уладзіміра Непомняшчых.

Падзеі выбарчай кампаніі шырока асвятляліся на каналах Telegram. Так, канал «Беларусь головного мозга» (больш за 130 тыс. падпісчыкаў) публікуе матэрыялы пра пікеты за вылучэнне Святланы Ціханоўскай, матэрыялы пра парушэнні ВК пры зборы подпісаў у падтрымку А. Лукашэнкі. Канал «Сидим

дома с отчислено» паведамляе пра факты прымусовага прыцягнення студэнтаў адміністрацыямі ВНУ ў ініцыятыўную групу аднаго з галоўных прэтэндэнтаў.

Як заўчасную агітацыю і выкарыстанне адміністратыўнага рэсурсу можна ацэньваць публікацыю на сайтах мясцовых СМІ інтэрв'ю са старшынёй Федэрацыі праўсаюзаў Беларусі (ФПБ) Міхаілам Ордай, які адначасова з'яўляецца кіраўніком ініцыятыўнай групы па вылучэнні дзеючага Прэзідэнта. На афіцыйным партале ФПБ кіраўнік ФПБ выказаўся ў падтрымку Аляксандра Лукашэнкі, адначасова крытыкуючы іншых кандыдатаў. Выказванне передрукавалі шэраг раёных СМІ⁶, заснаванымі мясцовымі выканкамамі і фінансуемымі з мясцовых бюджэтаў. Гэты факт расцэньваецца як парушэнне прынцыпу роўнасці ўмоў для ўсіх удзельнікаў выбараў Прэзідэнта.

Скаргі і звароты

Па дадзеных ЦВК, на рашэнні мясцовых органаў аб фарміраванні тэрытарыяльных выбарчых камісій было пададзена 10 скаргаў⁷. Усе 10 скаргаў былі пакінутыя без задавальнення. У рашэнні Магілёўскага абласнога суда па справе № 3-14/2020 па скарге Магілёўскай абласной арганізацыі Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) на рашэнне прэзідыума Магілёўскага абласнога Савета дэпутатаў і Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта ад 19 траўня 2020 года “Аб утварэнні Магілёўскай абласной камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь” суддзя адзначыў, што “пытанне аб тым, чаму пры роўных умовах у склад выбарчай камісіі былі абраныя адны кандыдаты і было адмоўлена іншым, уваходзіць у выключную кампетэнцыю органа, які ўтварыў выбарчую камісію. Суд не мае права абмяркоўваць пытанні аб перавагах аднаго кандыдата ў склад камісіі перад другім, паколькі гэта не ўваходзіць у кампетэнцыю суда”⁸. Такую ж выснову зрабіў Магілёўскі абласны суд па скарге Магілёўскай абласной арганізацыі Аб'яднанай грамадзянскай партыі⁹.

---

⁶ Газета “Веснік Глыбоччыны”, выпуск за 29.05.2020, раённая газета «Асіповіцкі край», выпуск за 29.05.2020 (<https://gzt-akray.by/osipovich/2020/05/mihail-orda-my-podderzhivaem-nashego-prezidenta/>), Віцебская раённая газета “Жыццё Прыдзвіння”, выпуск за 29.05.2020 (<http://www.pridvinje.by/2020/05/mixail-orda-my-podderzhivaem-nashego-prezidenta/>) і інш.

⁷ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat8.pdf>

⁸ Рашэнне па справе № 3-14/2020 па скарге Магілёўскай абласной арганізацыі Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) на рашэнне прэзідыума Магілёўскага абласнога Савета дэпутатаў і Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта ад 19 мая 2020 года “Аб утварэнні Магілёўскай абласной камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь”

- <http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/mogilev/bel/6d37e1f5bace4245.html>

⁹ Рашэнне па справе № 3-15 / 2020 па скарге Магілёўскай абласной арганізацыі Аб'яднанай грамадзянскай партыі на сумеснае рашэнне прэзідыума Магілёўскага абласнога Савета дэпутатаў і Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта ад 19 мая 2020 года №5-3 / 4-52 “Аб утварэнні Магілёўскай абласной камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь” -

<http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/mogilev/bel/b38c5480f9074632.html>

У сваім рашэнні ад 26 траўня па скарзе Мінскай гарадской арганізацыі Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) на рашэнне прэзідыума Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта ад 19 траўня 2020 года №32/1540 “Аб стварэнні Мінскай гарадской камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і раённых у горадзе Мінску камісій па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь” Мінскі гарадскі суд зрабіў падобную выснову: «Пытанне ўключэння або неўключэння канкрэтных (персанальных) асоб у склад выбарчых камісій само па сабе прадметам доказу па справе не з’яўляецца».

У сувязі з гэтым звяртаем увагу, што суды неабгрунтавана ўхіліліся ад ацэнкі парушэння прынцыпу роўнасці ўсіх перад законам падчас стварэння тэрытарыяльных выбарчых камісій. Разглядаць пытанні дыскрымінацыйнага стаўлення да асобных кандыдатаў – гэта выключная кампетэнцыя суда. Гэта яшчэ раз падкрэслівае тое, што ў грамадзян Беларусі адсутнічаюць эфектыўныя сродкі абароны супраць дыскрымінацыі, у тым ліку падчас выбарчай кампаніі. Згодна з арт. 2 Міжнароднага пакта аб грамадзянскіх і палітычных правах Рэспубліка Беларусь абавязалася забяспечыць любой асобе, правы і свабоды якой парушаны, эфектыўны сродак прававой абароны.

Пры разглядзе скаргаў у судах ў асноўным вивучаліся наступныя акалічнасці: ці парушана забарона на ўключэнне ў склад камісіі суддзяў, пракурораў, кіраўнікоў мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, а таксама патрабаванне таго, каб дзяржаўныя служачыя не маглі складаць больш за адну траціну складу камісіі; ці ўдзельнічалі ў сумесным пасяджэнні гэтых органаў не менш як дзве трэці складу прэзідыума мясцовага Савета дэпутатаў і выканаўчага камітэта; ці выносіліся на абмеркаванне падчас пасяджэння ўсе кандыдатуры, накіраваныя асобнай палітычнай партыяй, грамадскім аб’яднаннем¹⁰; ці праводзілася па кожнай кандыдатуры галасаванне¹¹ і г.д.

Такі падыход нівеліруе сэнс судовай працэдуры абароны правоў суб’ектаў выбарчай кампаніі. Адсутнасць у выбарчым заканадаўстве гарантый ўключэння ў склад выбарчых камісій прадстаўнікоў, вылучаных усімі палітычнымі суб’ектамі, якія прымаюць удзел у выбарах, як і раней, робіць магчымым адвольны і дыскрымінацыйны падыход у дачыненні да апазіцыйных партый і рухаў, а прадугледжаную ВК судовую працэдуру абскарджання адпаведных рашэнняў аб неўключэнні ў склад выбарчых камісій – неэфектыўнай.

¹⁰ Рашэнне Мінскага гарадскога суда ад 22.05.2020 па скарзе Мінскай гарадской арганізацыі Партыі БНФ на рашэнне прэзідыума Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта ад 19 мая 2020 года №32/1540 “Аб стварэнні Мінскай гарадской камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і раённых у горадзе Мінску камісій па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь” -

¹¹ Рашэнне Мінскага гарадскога суда ад 26.05.2020 па па скарзе Мінскай гарадской арганізацыі Грамадскага аб’яднання БНФ “Адраджэньне” на рашэнне прэзідыума Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў і Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта ад 19 мая 2020 года № 32/1540 “Аб стварэнні Мінскай гарадской камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і раённых у горадзе Мінску камісій па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь” - <http://court.gov.by/ru/viboriprezidentarb2020/gorodminsk/bel/802828d1ce944883.html>

Ва ўзгаданым рашэнні ад 26 траўня па скарзе Мінскай гарадской арганізацыі Беларускай сацыял-дымакратычнай партыі (Грамада) Мінскі гарадскі суд так і напісаў: “Выбарчы кодэкс не ўтрымлівае пераліку матываў для ўключэння ў склад камісіі тых ці іншых прадстаўнікоў, таму довады скаргі аб парушэнні правоў Беларускай сацыял-дымакратычнай партыі (Грамада) неўключэннем у склад Мінскай гарадской камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і раённых камісій у горадзе Мінску па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь прадстаўнікоў БСДП, таксама не падлягаюць задавальненню”¹².

На гэтым тыдні таксама былі разгледжаны 8 апошніх скаргаў на рашэнні ЦВК аб адмове ў рэгістрацыі ініцыятыўных груп. Разглядаючы скаргі Міхаіла Валынца, Алега Нявейкава, Алены Ашыхмінай, Аляксандра Абрамовіча, Аляксандра Якушкова і Алены Давыдавай, Вярхоўны Суд пагадзіўся з довадамі ЦВК пра тое, што ў дакументах, прадстаўленых на рэгістрацыю ініцыятыўнай групы, ёсць недакладных звесткі аб яе сябрах. Таксама суд падтрымаў тое, што пры стварэнні ініцыятыўных груп быў парушаны прынцып свабоднага ўдзелу ў выбарах.

Варта адзначыць, што Вярхоўны Суд не выклікаў у суд у якасці сведак тых сябраў ініцыятыўных груп, чыё права на свабодны ўдзел у выбарах, па меркаванні ЦВК, было парушана. Ва ўсіх выпадках суд даверыўся матэрыялам, прадастаўленым ЦВК. У адзіным выпадку, разглядаючы скаргу Алены Ашыхмінай, Вярхоўны Суд заслухаў паказанні сведак, дадзеныя якіх, па меркаванні ЦВК, былі несапраўднымі. Асобы, якія былі ўключаны ў спіс ініцыятыўнай групы па вылучэнні Алены Ашыхмінай, падцвердзілі, што яны давалі згоду на ўключэнне іх ў спіс, але дапусцілі недакладнасці пры перадачы звестак аб сабе. Але суд пагадзіўся з довадамі ЦВК аб іншых парушэннях парадку рэгістрацыі яе ініцыятыўнай групы.

Па скарзе Мікалая Статкевіча Вярхоўны суд таксама прызнаў довады ЦВК аб тым, што Статкевіч не мае права вылучацца кандыдатам у Прэзідэнты ў сувязі з наяўнасцю непагашанай ці незнятай судзімасці.

Разглядаючы скаргу Андрэя Іванова, Вярхоўны Суд справядліва пагадзіўся з довадамі ЦВК аб тым, што А. Іваноў не мае права вылучацца кандыдатам у Прэзідэнты, паколькі той не з’яўляецца грамадзянінам Рэспублікі Беларусь па нараджэнні (нарадзіўся ў РФ).

Усяго Вярхоўным Судом былі разгледжаны 23 скаргі асоб, якія падавалі заявы аб рэгістрацыі ініцыятыўных груп па вылучэнні кандыдатамі ў Прэзідэнты, усе

---

¹² <http://court.gov.by/ru/viboriprezidentarb2020/gorodminsk/bel/7ac49507f60f4c0a.html>

яны пакінуты без задавальнення. Ва ўзбуджэнні справы па яшчэ двух скаргах было адмоўлена¹³.

Варта адзначыць пазітыўную практыку публікацыі судовых пастаноў, прынятых пры разглядзе скаргаў у ходзе выбараў, якая пачалася ў мінулых выбарчых кампаніях.

29 траўня ЦВК апублікаваў статыстыку аб зваротах грамадзян, якія паступілі ў мясцовыя прадстаўнічыя, выканаўчыя і распарадчыя органы, а таксама у выбарчыя камісіі па пытаннях падрыхтоўкі і правядзення выбараў¹⁴. Згодна з ёй усяго за час сёлетняй выбарчай кампаніі пададзена 29 зваротаў, у тым ліку 19 – у мясцовыя выканкамы і 10 – у ТВК.

---

¹³ Ва ўзбуджэнні справы па скарге Святланы Ціханоўскай было адмоўлена ў сувязі з адсутнасцю ў яе права на зварот у суд - <http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/f03edb365c0f486a.html>;

Ва ўзбуджэнні справы па скарге Аляксандра Кавальчука было адмоўлена ў сувязі з непадведамственнасцю справы суду (А. Кавальчук звяртаўся ў суд са скаргай на рашэнне ЦВК аб рэгістрацыі ініцыятыўнай групы па вылучэнні кандыдатам у Прэзідэнты А.Лукашэнка) -

<http://court.gov.by/ru/sudebnie/postanovleniya/44e0a953ea714e72.html>

¹⁴ <http://rec.gov.by/sites/default/files/pdf/2020/stat10.pdf>